

TRANSHÜMANİZM VE POSTHÜMANİZM YAKLAŞIMLARINDAKİ İNSAN ANLAYIŞININ VAROLUŞÇU FELSEFE BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ*

AN EVALUATION OF UNDERSTANDING OF HUMAN IN TRANSHUMANIST AND POST- HUMANIST APPROACHES WITHIN THE CONTEXT OF EXISTENTIALIST PHILOSOPHY

Vedat ÇELEBİ¹

¹ Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü.
e-mail: celebivedat@gmail. ORCID ID: 0000-0001-7865-3122
DOI Nr. : 10.5281/zenodo.18289255

ÖZET

Transhümanizm ve posthümanizm kavramlarının, sanatsal, kültürel ve felsefi temellerinin yüzyıllar öncesine dayandığını ifade etmek mümkündür. Bununla birlikte 21. yüzyılın başlarından itibaren biyoteknoloji, nanoteknoloji, genetik mühendisliği ve yapay zeka teknolojisi gibi bilim alanlarındaki hızlı gelişmelere paralel olarak bu kavramların literatürdeki kullanımının yaygınlaştığını ve felsefi bağlamda da tartışılmaya başladığını görmekteyiz. Bu noktada, bilim ve teknoloji endeksli kavramlar olan transhümanizm ve posthümanizm, insanın geleceği ve insan-merkezli düşüncenin sınırları üzerine odaklanan iki ayrı ama birbiriyle ilişkili felsefi ve kültürel yaklaşımlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmamızın odak noktasını oluşturan transhümanizm ve posthümanizm kavramları

insanlığı dönüştürme ve teknolojik insan anlamında yeniden inşa etme düşüncesinde ortak bir tavır içindedirler. En temel farkları ise; transhümanizm, teknoloji çağını insanın gelişme sürecinde bir araç olarak kullanmakta iken posthümanizm, sadece araç olarak kullanmakla kalmaz ve teknoloji çağı ile insanı bütüncül hale getirmek ister. Özellikle posthümanizm, hümanizmin tersine insan merkezli bir anlayışa sahip değildir. Posthümanizm, insana benzersizlik atfeden ve insana diğer varlıkların üzerinde bir konum biçen her türlü hümanist yaklaşımları ve kültürel kabulleri eleştirir. Gelineen noktada, yapay zeka ve teknoloji çağında karşımıza çıkan, yarı insan yarı makine özelliğinde olan ve transhümanizm sürecinin sonunda ulaşılan varlığa ‘*posthuman*’ adı verilmektedir. Transhuman’ı *Homo sapiens*’ten ‘*posthuman*’a geçiş sürecindeki dönüşüm hali, posthuman’ı ise bu sürecin sonunda ulaşılan varlık olarak niteleyebiliriz. Söz konusu ettiğimiz

* Bu çalışma, 15-17 Ağustos 2025 tarihlerinde İzmir’de gerçekleşen, “5th International Conference on Humanity and Social Sciences” kongresinde sunulan “Transhümanizm ve Posthümanizm Yaklaşımlarındaki İnsan Anlayışının Varoluşçu Felsefe Bağlamında Değerlendirilmesi” başlıklı bildiriden üretilmiştir.

bu iki yaklaşımın teknoloji merkezli insan anlayışının aksine varoluşçu felsefe, insanı merkeze alarak; varoluşun özden önce geldiği ve bilinç sahibi insanın özgür eylemleriyle sonradan kendisini inşa ettiği ilkesinden hareket eder. Bu doğrultuda çalışmamızda, yapay zeka odaklı *teknolojik insanı* merkeze alan transhümanist ve posthümanist yaklaşımların insan anlayışlarının; varoluşçu felsefenin temel kavramları ve ilkeleri açısından değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Transhümanizm, Transhuman, Posthümanizm, Posthuman, Biyoteknoloji. Yapay zekâ teknolojisi, Varoluşçu felsefe.

ABSTRACT

The artistic, cultural, and philosophical foundations of the concepts of transhumanism and posthumanism date back several centuries. However, since the early 21st century, these concepts have become increasingly prevalent in the literature, particularly in parallel with rapid advancements in scientific fields such as biotechnology, nanotechnology, genetic engineering, and artificial intelligence, and have increasingly become subjects of discussion in philosophical contexts. Rooted in science and technology, both concepts of transhumanism and posthumanism emerge as two distinct yet interconnected philosophical and cultural approaches that focus on the future of humanity and the limits of human-centered thought.

The concepts of transhumanism and posthumanism, which constitute the focus of this study, share a common stance in the idea of transforming humanity and reconstructing the notion of the technological human. The most fundamental difference between the two lies in the way they approach technology: while transhumanism views the technological age as a tool in the process of human development, posthumanism not only employs it as a tool but seeks to fully integrate the human with the technological age. Particularly, unlike humanism, posthumanism does not adopt a human-centered perspective. It critiques all humanist approaches and cultural assumptions

that attribute uniqueness to the human and position the human above other beings.

At this point, in the age of artificial intelligence and advanced technology, the entity that emerges, part human, part machine, at the culmination of the transhumanist process is referred to as the '*posthuman*.' While the transhuman can be described as the transitional form between *Homo sapiens* and the *posthuman*, the posthuman represents the being reached at the end of this transformative process. Contrary to these two technologically centered conceptions of the human, existentialist philosophy places the human at the center, emphasizing the principle that existence precedes essence, and that the conscious human constructs themselves through free and deliberate actions. In this context, this study aims to evaluate the understanding of the human found in transhumanist and posthumanist approaches, both of which center on the technologically enhanced human, particularly within the context of artificial intelligence, through the fundamental concepts and principles of existentialist philosophy.

Keywords: Transhumanism, Transhuman, Post-Humanism, Posthuman, Biotechnology, Artificial Intelligence Technology, Existentialist Philosophy.

1. GİRİŞ

İlerlemeci bir çizgiye sahip batı uygarlığı; mekanik ve teknolojik süreçleri aşarak 21. yüzyılda sibernetik ve nanoteknolojik bir sürece girmiştir. Bu süreç felsefi bir kavramlaştırmaya olan ihtiyaçtan dolayı transhümanizm kavramıyla ifade edilmiştir. Giderek ilerleyen bilimsel ve teknolojik süreç böylelikle hem adlandırılmış hem de felsefi ve kültürel olarak ideolojik bir çerçeveye yerleştirilmiştir (Dağ, 2021, s. 6). İçinde bulunduğumuz çağın yakın gelecekte vadettiği olanaklar, üzerinde yaşayan insan varlığının eylemleri sonucunda alışılmışın dışında yaşamsal kırılmaları getirecek gibi gözükmektedir. İnsanın kendi bedeni üzerindeki kontrolü bütünüyle kazanma uğraşı ve arzusu, bu arzuyla ilintili olarak ürettiği yapay organlardan,

protez uzuvlara, zihinsel yetkinlik sağlayan ya da eksiklikleri gideren ilaçlara kadar birçok ileri teknoloji bağlantılı kazanımları sağlamıştır. Söz konusu kazanımların insan yaşamındaki sonuçları elbette yaşamı da doğrudan şekillendirmiştir.

İnsanın doğa ile ilişkisinde; ilkel zamanlardan bu yana, özellikle de son yüzyılla birlikte oluşan durum düşünüldüğünde, “*edilginlik*” rolünü kendisinden alıp doğaya bahşetmiştir. Ancak bu rol değişiminin hem insanda hem de doğada sonuçları belirgin bir biçimde karşılık bulmuştur. İnsan, eşya ile bitimsiz şekilde dolayimli hâle gelmiş, teknolojinin getirisi olan problemleri dahi teknoloji ile giderme yoluna gitmiştir. Şu halde transhümanizmin; doğayı araçsallaştırması ve insanın teknolojiyle girdiği ilişkinin bu denli girift bir hâl alışının bir sonucu olarak kavramsallaşmasıyla, bu kavrama ilişkin olası felsefi sonuçların ve o sonuçların mahiyetine ilişkin çıkarımların yapılması bir zorunluluk olmaktadır.

İçinde yaşadığımız dijital teknoloji çağının insan tipolojisini “*homo digitalicus*” diye adlandırmak mümkündür. Homo digitalicus kavramı, dijitalleşen insanı yani dijital çağın insanını ifade etmektedir (Köktürk, 2021, s. 106). Dijital teknoloji ve yapay zeka çağında insan zihinleri artık doğal olarak evrilmiş bir buçuk kilo ağırlığında bir sinir dokusu değildir; zihinlerimiz artık biyolojik ve dijital sistemlerin bir karışımıdır. Teknolojinin insanla ilişkisinin şu an için en yüksek aktivitesi olarak görülen transhümanizm hareketi, hem insanın hem de transhuman olması bakımından biyoteknolojik insanın kendisini yeryüzünde varoluşsal anlamda nasıl konumlandıracağı çalışmamızın en temel noktasını oluşturmaktadır.

Transhümanist felsefede trans-insan, post-human imgesiyle ifade edilir. Bu düşüncede post-human, insanın teknolojinin yardımıyla ulaştığı yeni aşamayı ifade eder. Dolayısıyla felsefi bir akım olarak posthümanizm, hümanist değerleri reddeden çeşitli düşüncelerin şemsiye kavramı olarak kullanılır. Posthümanist düşünürler hümanizmin yanı sıra Aydınlanmacı değerlere bu yüzyılda insanın yaşadığı bütün problemlerin kaynağı olduğu gerekçesiyle karşı çıkarlar (Ranisch ve Stefan, 2014, s. 8).

Bu bağlamda, transhümanizm ve posthümanizm ifadeleri teknoloji çağında karşımıza çıkan önemli iki kavramdır. Transhümanizm ve posthümanizm, insanın geleceği, teknolojinin rolü ve insan-merkezli düşüncenin sınırları üzerine yoğunlaşan iki ayrı ama birbiriyle ilişkili felsefi ve kültürel akım olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Transhümanizmin bir potansiyel olarak mümkün hale getirebileceği insanın ya da insan bilincinin ölümsüzlüğü ile kendisini bir nevi Tanrı’nın yerine koyma iddiası karşımıza çıkmaktadır. Buna karşın transhuman olmaşansına vakıf olamayacak insanın biyolojik/doğal bir varlık olarak biyoteknolojik insan karşısındaki durumu, varoluş felsefesi bağlamında ele alınmayı gerektirmektedir. Bilim, teknoloji ve özellikle de yapay zeka alanında yaşanan hızlı gelişmeler insanın varoluşsal kaygılarını, mutluluğunu, ölüm algısını ve karar verme mekanizmalarını da yeniden ve yeni bir bakış açısıyla değerlendirmeyi ve sorgulamayı gerektirmektedir.

2. TRANSHÜMANİZM KAVRAMININ TANIMI VE İNSANIN DÖNÜŞÜMÜ

İlk olarak, günümüz insanının, içinde yaşadığımız dijital teknoloji ve yapay zeka çağına ait olduğunu ifade etmemiz gerekir. Bu bağlamda teknolojik insanı temsil eden transhümanizm; biyoteknoloji, genetik, nörofizik, yapay zekâ ve robot teknolojisi, nanoteknoloji vb. gibi disiplinlerdeki gelişmelerin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla transhümanizm; bilim ve özellikle de yapay zeka teknolojisinin imkânlarını kullanarak insanın mümkün olduğu kadar geliştirilmesi ve dönüştürülmesi amacını taşımaktadır. Bu noktada kastedilen dönüşüm insanlığın en doğal halinden; yapay makinelere dönüşümünü ifade eder.

Transhümanizm kavramı ilk Julian Huxley tarafından kullanılmıştır. Huxley transhümanizm kavramını toplumsal gelişme anlamında ifade etmiştir. Huxley de Darwin gibi insanın özellikle bazı açılardan evrim sürecinin henüz başlangıcında olduğu yönünde düşünmektedir. Çünkü Huxley, yeryüzünün coğrafi keşfinin büyük ölçüde bitirildiğini ve doğanın bilimsel keşfinin sınırlarının zorlandığını fakat insan doğasının ve olasılıklarının keşfinin henüz başlangıç seviyesinde olduğunu söylemektedir (Gacar, 2024, s. 85). Transhümanizm, insanın

fiziksel ve zihinsel doğasının “devam etmekte olan bir süreç” ya da “eksik/acemice bir başlangıç” olduğunu, bu nedenle geliştirilmesi/iyileştirilmesi gerektiğini savunan bu hareketin temel amacı ise öncelikle yaşlanmayı ortadan kaldırarak; insanın fiziksel ve zihinsel kapasitesini mümkün olduğu kadar artırmaktır (Dağ, 2021, s. 11). Dolayısıyla transhümanizm; insanın zihnî, bedenî ve ruhî olarak yeteneklerini artırmak, önce yaşlılığı sonrasında ise ölümü tasfiye etme amacıyla olan bilimsel ve kültürel bir harekettir (Dağ, 2018, s. 190).

Transhümanizm ile söz konusu olan değişim ve dönüşümde anahtar kavram “teknolojik insan”dır (Demir, 2018, s. 95). Transhümanizm, mevcut insanlık anlayışını geçmiş ve şu anki mirasları aracılığıyla değil de teknolojik ve biyoteknolojik evrim olasılıkları aracılığıyla sorunsallaştıran bir hareket olarak tanımlanabilir (Francesca, 2013, s. 27). Bir çeşit insan iyileştirmesi projesi olan transhümanizm, insanın geliştirilmesi ve hatta ölümsüzlüğe erişilebilmesi için nanoteknoloji, biyoteknoloji, enformasyon teknolojisi ve bilişsel bilim başta olmak üzere çeşitli bilimsel yöntemleri ve insan aklını araçsallaştırır. Tüm bilinçli varlıklar için fırsat eşitliği, kaliteli yaşam ve mutluluk vaadiyle hareket eden transhümanizm, bir tür “*insanın kendisini aşması*” projesi olarak nitelendirilebilir (Şengel, 2024, s. 9).

Bu bağlamda transhümanizm; teknolojiden faydalanmayı amaçlayan, söz konusu teknolojik dönüşümlerin getireceği potansiyel fayda ve zararları tartışma amacıyla olan bir hareket olarak karşımıza çıkar (Bostrom, 2003, s. 4). Transhümanizm, insanın biyolojik sınırlarını aşma hedefiyle teknolojiyi özellikle atomik ve moleküler düzeyde çalışan nanoteknolojiyi kullanarak fiziksel, zihinsel ve duygusal kapasitesini geliştirmeyi savunan bir yaklaşımı ifade eder. Bu kesişim, hem etik hem de bilimsel olarak önemlidir (Demir, 2018, s. 96).

2000’li yılların başında dijitalleşme süreci yaşanırken 2010 yılından sonra başlayan transhümanist süreçte insan, tanrılaştırılmaya çalışılmıştır (Dağ, 2020, s. 200). Transhümanist düşünürler, nesneleşmiş doğa ve insan tasavvurlarıyla tabii ve insanî olmayan bir evren inşa tasavvuruna sahipler. Doğayı ve insanı alt edecek alternatif bir varlık tasavvuruna sahip

transhümanizm “*yetersizlik*” üzerinden “*yeniden yaratma*” iddiasına sahiptir. Transhümanist süreç, değiştirilmiş bir insan veya insansız bir dünya inşa etme amacındadır (Dağ, 2020, s. 217-218). Transhümanistlerin temel hedefleri; ölümün üstesinden gelmek ve teknolojiyi kullanarak -özünde tanrı gibi olmak mümkün olduğunca özgür ve güçlü hâle gelmektir. Trans ya da postinsanların, en azından biyolojik cinsiyeti aşabilecek ve sonunda biyolojik olarak sibernetik ya da sanal forma geçebilmesi mümkündür (Dvorsky ve Hughes, 2008, s. 7).

Dünya Transhümanizm Derneği, 1998 yılında felsefeciler David Pearce ve Nick Bostrom tarafından kurulmuş uluslararası bir organizasyondur. Transhumanizmin ana doktrinleri aşağıdaki şekilde belirtilmiştir: (Schneider, 2022, s. 157-158).

1. İnsanlık teknoloji vasıtasıyla gelecekte radikal bir şekilde değişecektir. Bizler insani şartların yeniden tasarlanmasının olabilirliğini ön görüyoruz; yaşlanmanın kaçınılmaz oluşu, insan zekasına ve yapay zekaya kısıtlamalar, seçilmemiş psikoloji, acı çekme ve dünya denilen gezegende hapsedilme gibi parametreler dahil.

2. Gelecekteki bu gelişmeleri ve onların uzun vadeli sonuçlarını anlamak için sistematik araştırmalar konulmalıdır.

3. Transhumanistler inanıyor ki, yeni teknolojiye genel olarak açık ve destekleyici olursak onu kendi avantajımıza çevirme şansımız, onu yasaklamaya ve engellemeye kalkışmamızdan daha fazla olacaktır.

4. Transhümanistler kendi zihinsel ve fiziksel kapasitelerini genişletmek ve kendi yaşamları üzerindeki kontrolü arttırmak için teknolojiyi büyük bir arzu ile kullanmak isteyenlerin manevi haklarını savunur. Bizler mevcut biyolojik sınırlarımızın ötesinde kişisel gelişim arıyoruz.

5. Geleceği planlarken teknolojik kabiliyetlerdeki muhtemel dramatik ilerlemeyi hesaba katmak zorunludur. Eğer teknofobi ve gereksiz yasaklar yüzünden potansiyel faydaların gerçekleşmesinde başarısız olunursa, trajik olacaktır. Diğer yandan, eğer zeki yaşam, ileri teknolojilerin müdahil olduğu birtakım hastalıklar veya savaş yüzünden soyu tükenir yok olursa bu da trajik olacaktır.

6. İnsanların rasyonel bir şekilde ne yapılması gerektiğini tartışabilecekleri forumlar ve sorumlulu

kararların uygulanabileceği bir toplumsal düzen yaratmalıyız.

7. Transhumanizm hisseden bütün varlıkların (yapay zekalar, insanlar, post insanlar veya insan olmayan hayvanlar, her kim olursa olsun) refahının ve iyiliğinin savunucusudur ve modern hümanizmin birçok prensibini kuşatır. Transhümanizm herhangi bir partiyi politikacıyı veya politik bir platformu desteklemez.

Transhümanizm hümanizmin bir uzantısı olarak görülse de daha çok onu kapsayarak aşan, hümanizmi aşırılaştırarak biyolojik bedene sentetik müdahale eden, doğal bedenin eksikliklerini giderme gayesiyle insanın kendisini aşmasına dair içeriklere sahip olarak insanın cyborg'a dönüşmesi bakımından bu kez Tanrı'nın dışlandığı değil, bizatihi Tanrı olma ereği taşıyan bir süreçtir (Dağ, 2020, s. 52). Seküler ve aydınlanmacı hümanist düşüncenin rasyonalite, bireycilik, bilim, ilerleme ve aynı zamanda kendini mükemmel kılma gibi ilkelerini alan transhümanizm, hümanizmin bir tür çağdaş halidir (Ranisch ve Stefan, 2014, s. 8).

Hümanist düşüncede Tanrı'nın kozmosa dair olgularda ve sosyal problemlerde gözetilen rolü; klasik metafizik düşüncenin terk edilip, farklı bir şeye dönüşmesiyle denklemin dışında kalmıştı. Bu da insanın kozmos karşısındaki konumunu biricik görmesiyle sonuçlanmış, eylemlerinin nedenini kendisi için olması bakımından biçimlendirmişti. Bedensel ve zihinsel olarak ölümü geciktirmek ya da ölümsüzlük düşüncesi ve gayesi transhümanizmin üstesinden gelmek istediği bir problemdir. Genetik mühendislik ile insanın fiziksel bedenine uğrayacak hastalıkların önüne geçerek, yaşlanmasını geciktirerek bedensel korunumu sağlanabilir. Bir diğer yol ise insan bilincini içeren beyni, bilgisayara yüklemenin yollarının aranmasıdır (Dağ, 2020, s. 43). Bilincin makinedeki yaşamı ile sınırsız bir yaşam ve dolayısıyla ölümsüzlük mümkün olabilir. Ancak zihnin makineye iletiminin nasıl olacağı ve eğer gerçekleşirse makineye aktarılan bilinç ile bedende bulunan bilincin arasındaki özdeşlik problemi hususu, büyük bir problem olarak gözükmektedir. Bu bağlamda bilincin aktarıldığı makine, elbette kendindeki teknolojik yapının neliğine göre değişecek olsa da, bilince müdahalesinin hiçbir şekilde olmayacağını nasıl düşünebiliriz? Bu durumda da bilincin aynı bilinç olmadığı için, dolayısıyla da özdeşliğin

sağlanamayacağından ötürü birey de aynı birey olmayacaktır.

İnsan ve çevreyi modifiye eden transhümanizm daha iyi insan ve çevre oluşturmaya çalışır. Transhuman'dan posthuman'a geçme amacı bu ideolojinin en önemli unsuru homosapiens'ten robo-sapiens sürece geçişi sağlayan yapay zekadır. İnsan; güçlü, ölümsüz ve sorunsuz olma arzusuyla Tanrı'ya benzeme amacı içindedir. İnsan-tanrı-doğa denkleminde transhümanizmin hem antropolojik hem de teolojik yönü vardır. Zihni, çipler vasıtasıyla yapay zeka sürecine taşıyan transhümanizm; nano-teknoloji ve yapay zeka teknolojisi gibi alanlarla insanın transhuman'a döneceğini ileri sürer (Dağ, 2018, s. 159).

Yapay zeka ile insanı, merkezden uzaklaştıran bir mühendislik hareketinin sonucu olan trans/posthümanizmin varlık türü *siborg*'tur. *Homo-sapiens*'in yerini homo-sibernetikus yani siborg bir posthuman alacağı öngörülmektedir. *Homo-sapiens*, toplumsal alanın varlığıyla homo-sibernetikus'un yaşam alanı daha çok askerî veya savaş alanı olacaktır (Dağ, 2018, s. 125). Bu noktada, insanın konumunu değiştirirken, bu durum birçok probleme de kapı aralamıştır. "İnsanın kendi üretimi olan makinelerle benzermesi insanlığın onurunu zedelemeyi mi?" sorusu bahsi geçen problemlere örnek olarak gösterilebilir. Benzer şekilde insanın ölümsüzlük arzusu da başka bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Transhümanizmin bir potansiyel olarak mümkün hale getirebileceği insanın ya da insan bilincinin ölümsüzlüğü ile kendisini bir nevi Tanrı'nın yerine koyma iddiası söz konusudur.

3. TRANSHÜMANİZM BAĞLAMINDA POSTHÜMANİZM VE POSTHUMAN KAVRAMI

İnsan, kendi sınırlılıklarının bilincinde olarak kendisini aşma amacıyla olan bir varlıktır. Bu sınırlılıkları teknolojik araçlarla giderebileceğinin ayırına varmıştır. Biyoteknolojik yolla insanın evrimsel sürecine yaptığı yapay dokunuş ile kendisini dönüşüme uğratması bakımından transhuman hâle getirmiştir. Kendisini bütünüyle dönüştürüp, *cyborg* -yani makine insan- olduktan sonra,

doğaya karşı olan bağımlılığından kurtulduğunda artık posthuman evreye varmış demektir.

Posthümanizm kavramı, insan doğasını aşma, insanın potansiyelini genişletme ve insanı teknoloji aracılığıyla dönüştürme fikrini içerir. Benzer şekilde transhümanizmde insan tamamlanmış bir varlık imlenmez, onun ifade ettiği şey, makineleşen insanın içinde bulunduğu vaziyettir. Bu bağlamda transhümanizmde söz konusu sürecin sonunda ulaşılan varlık “*posthuman*” dır. Posthuman, transhümanist literatürde varlığının neliği ve kesin sınırlarına ilişkin belirlenimleri açıkça belirtilen bir kavram olmasa da, transhuman’ı Homo sapiens’ten ‘posthuman’a geçiş sürecindeki dönüşüm hali, posthuman’ı ise bu sürecin sonunda ulaşılan varlık olarak niteleyebiliriz (Başak, 2020, s. 25). Posthümanizm, hümanizmin tersine insan merkezli değildir. İnsanı merkezden alan teknoloji çağı makineleri insanın yerine koyar. Bu noktada karşımıza yeni bir tür çıkmaktadır. Bu yeni tür yarı insan yarı makine özelliğinde olan posthüman’dır (Doğan, 2024, s. 189).

Posthümanizme göre, insan öteki olarak kurguladığı bütün varoluş biçimleriyle bir aradadır. Bu bağlamda insan hiçbir zaman “saf insan” olmamış, hep bir “öte-insan” (posthuman) olarak var olmuştur. Ancak uzay ve zamanda çoğul ontolojik ilişkiler içinde var olunabildiği için, bu ilişkisellik “insan-insan olmayan” ayrımını desteklemez (Gacar, 2024, s. 83). Belli bir azınlık zümrenin erişebileceği ve kendisini doğrudan fizyolojik, psikolojik ve entelektüel olarak üstün kılabilen, ölüme dahi -mevcut tıbbın da ötesinde- keskin bir meydan okuma hâlinde olmasını sağlayacak transhümanist faydaya erişmiş varlık karşısında doğal insan nasıl bir tavır sergileyecektir? Şaşırtıcı bir biçimde, insanın doğanın ötesinde konumlandığı Tanrısını, yeryüzünde, kendisinden belli derece farklı bir formda karşısında görecektir. Doğal/biyolojik insan; ölümsüz, doğayı kesin bir biçimde şekillendirebilen, kendisini şaşmaz bir biçimde dinleyen yapay zekâlar ya da biyoloji temelli sentetik organizmalar yaratabilen, üstün fiziksel ve zihinsel yeteneklere sahip varlıkla, posthuman ile karşılaşacak.

Posthuman, makineye aktarılan bir bilincin tezahürü şeklinde gerçekleşirse, bir veri yığını

olarak deterministik bir biçimde edimlerini gerçekleştirip, diğer veri yığını gördüğü fenomenler karşısında anlam ve içerikten yoksun şekilde varlığının doğal sonuçlarını sergileyecektir. Posthuman, bundan farklı olarak mevcut bedenlerimizde sağlandığında ise, kendi dışındaki her şeye bir veri yığını olarak bakmasa dahi, despotik bir yönetim tarzının oluşması oldukça mümkündür. Posthuman’a evrilememiş doğal insanın yaşamda kendisine atfedeceği konum bu bağlamda değişecektir. O, yeniden bir tahakküm alanına girmiş olup, bu kez edilginliği eskiden olduğu gibi doğa karşısında değil biyoteknolojik bir varlık olan posthuman karşısında olacaktır.

David Roden, posthümanizmi “*spekülatif posthümanizm*” ve “*eleştirel posthümanizm*” olarak ikiye ayırarak incelemektedir. Roden, spekülatif posthümanizmi felsefi posthümanizmden ayırmaktadır. Eleştirel posthümanizmin temel odağı hümanizm eleştirisi ve teknoloji merkezli kültürde kimliklerin yeniden dağılımı ve yapılandırılmasıdır (Gacar, 2024, s. 84).

Spekülatif posthümanizm ise, akılcı insandışıcılığı kendisine öncül alarak, deneylerin antropolojik akla değil otonom akla odaklanması gerektiğini savunur. Başka bir deyişle, şunu söyler: İnsan sonrası (*posthuman*) öznelerin ve onların becerilerinin ne olabileceğini bilmiyorum tek bildiğimiz günün birinde insan sonrası (*posthuman*) öznelerin mevcut olacağıdır. Spekülatif posthümanizmin tek odağı, hali hazırda tasarlanmış ve yeniden kodlanmış akıllı cihazlarda işleyen insan dışı akılcılıktır. Spekülatif posthümanistlere göre insan sonrasıposthuman- durum, insan güdümlü teknolojik süreçler sayesinde gelecekte var olma ihtimali olan bir durumdur. Bununla birlikte onların gözünde mevcut insanlar şu an için sarsıcı teknolojik değişimlerin bir sonucu olarak insan olmayan konumuna düşmüşlerdir (Braidotti, 2019, s. 81).

Spekülatif posthümanizm, transhümanizme yakın gibi görünse de özünde ondan farklıdır. İkisi de aklın otonomisini bir öncül olarak kabul etmekle birlikte transhumanizm bedenli insan beyninin kusur ve sınırlarını düzeltmek ister; bunun için süper zeka denilen iyileştirme programına yeni teknolojileri uygulamayı

hedefler. İnsanın sinirsel kapasitesini geliştirmek için beyin araştırmaları ile robot bilim ve bilişim bilimlerini, ayrıca klinik psikoloji ve analitik felsefeyi birleştirir. Böylece beynimiz, yaptığımız bilişim ağlarıyla aynı hızda faaliyette bulunabilecektir. Bu yaklaşımda insan meta-akılcı bir varlık olarak tanımlanmaya devam eder; iyileştirme yoluyla evrimleşerek tam anlamıyla insan sonrası yani süper insan olacaktır. Bu çerçevede insan sonrası, bir süper-insan meta-akılcı varlık olarak tanımlanır (Braidotti, 2019, s. 82).

Oxford Üniversitesi İnsanlığın Geleceği Enstitüsü'nde Nick Bostrom yönetiminde geliştirilen transhumanizm, insanın bilimsel akılcılık yani bilimci bir tavırla mükemmelleşeceğini savunan hümanist inancı, insan iyileştirme programı ile bir araya getirir. Bu sayede *homo universalis* ve *antropos*'un merkezi konumundan indirilmesini onaylayan analitik bir posthümanizm ortaya koyar, ancak öte yandan bu kavrayış normatif yeni-hümanizm ile birleştirir. İnsana bu müdahale, aydınlanmanın klasik hümanist akılcılığıyla uyum içindeymişçesine sunulur. İnsanın bilimsel akılcılık sayesinde mükemmelleştirilebilir olduğuna yönelik hümanist inancı, son derece endüstriyel ve güçlü bir robotbilim ile ve yapay zeka güdümlü insan iyileştirme programıyla birlikte geliştirir (Braidotti, 2019, s. 82).

İfade edilen bu düşünceleri *Avatar filmi* ile somutlaştırabiliriz. İnsan merkezci düşünceden uzaklaşılması, Navi halkının yaşadığı bölgeyi işgal eden insanların gösterimi ile insan merkezci düşünceye eleştiriye getirmektedir. İnternet ağı ile başka bedenlere geçişi mümkün kılan bir sistem söz konusudur. Belirlenen bir kimlik yoktur; insan kimliğinden uzaklaşılır. Bu anlamıyla Avatar filmi posthümanist anlatının bir örnekliği olarak, teknoloji ile bedenin ötesine geçme fikrini sunmuştur. Bu sistemdeki robotlar ya da diğer insan benzeri makineler gibi suçlu ya da kurban olabiliriz yani mekanik yaratıkların dünyasında insanlık bir sona gelebilir.

4. VAROLUŞÇU FELSEFE AÇISINDAN TRANSHÜMANİZM VE POSTHÜMANİZM

Transhümanizm ve posthümanizm düşüncesinin idealize ettiği yaşam biçimi, bedenin (organizmanın) makine ve teknolojiyle birlikte

biyoteknolojik bir nitelik kazanarak bir varlık sıçraması yapması ve bunun sonucunda da öznenin sürekli mutluluğu, acının sonlanması, duyguların manipülasyonu, ölümü geciktirmek ve mümkünse ölümü ortadan kaldırmak üzerinedir. Transhümanizm ve posthümanizmin insanın beşeri yönlerindeki eksik bıraktığı noktalar bağlamında bir potansiyel olarak dünya yaşamına getireceği değişimler söz konusu edildiğinde, bu yaklaşımların yaşamdaki anlam problemini yadsımaması gerektiğini ifade etmemiz gerekir.

Yukarıda ifade ettiğimiz yaşam biçiminde, insanın kendi bağlamından koptuğu ve dijitalleştiği, duygularını manipüle edebildiği ve hatta ölemediği bir yaşamda varoluşsal bir anlamdan söz edilebilir mi? sorusu karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla, insanın anlamı dışlayıp yalnızca bir veriler yığını olarak yaşam sürüp süremeyeceği, dahası böyle bir durumda esasen bir yaşamdan söz edilip edilemeyeceği transhümanist ve posthümanist yaklaşımların en temel problemleridir.

Bu noktada, posthümanist ve transhümanist yaklaşımların insanı ve dolayısıyla da insanlığı teknolojik gelişmelerle yeniden inşa etme anlamında birbirleriyle iç içe olduğunu ifade etmemiz gerekir. Temel farkları; transhümanizm teknoloji çağını insanın evrimle sürecinde bir araç olarak kullanmasıdır. Posthümanizm ise sadece araç olarak kullanmakla kalmaz, teknoloji çağı ile insanı bütüncül hale getirmek ister. Dönüşüm ve değişim sürecindeki insan, doğaya olan tüm bağımlılıklarını geride bırakıp sıradan insanı aştığında posthuman evreye ulaşmış olacaktır. Bu süreç, insanın şu ana kadar yaptığı teknolojik atılımlardaki devrimsel bir noktayı, köklü değişimleri, bir mihenk taşına bize işaret eder. Günümüz teknolojik çağında değişim hızı öyle boyutlardadır ki insanın varoluşsal anlam ve değer arayışı mümkün olamamaktadır. Anlam ve değerden yoksun olma durumu da insanın yaşama bakışını ve algısını iyice sınırlamaktadır.

Potansiyel bir despot olarak posthuman, bilincin makineye aktarımındaki dijital varoluş yerine mevcut bedeniyle ölümü erteleyip, o şekilde üstün nitelikler sağlarsa, bu türden varoluş sergilemesi dikkate değer bir olasılıktır. Dolayısıyla transhümanist süreçlere maruz kalmayan doğal insan için, meşruiyetini tanrısal

oluştan alan mutlak bir despotun gölgesinde varoluşunu konumlandırma zorunluluğu söz konusudur. Bu despotu kendi nitelikleriyle aşamaz, yönetim erklerini kazanması mümkün değildir; o ancak despotun buyruğunun güdümündedir. Nitekim, bu tarzda bir mutlak, tanrısal despot karşısında toplumsal başkaldırılar da anlamsız kalabilir. Posthuman'ın bir veri yığını olarak diğer fenomenlere de birer veri yığını olarak bakmasının olanağı oldukça mümkün olduğu düşünüldüğünde; insanın varoluşunun doğal nitelikleri olan vicdan, acı, empati, sevgi gibi kavramları geride bırakan posthuman'ın edimleri varlığının mahiyetinin bir gerekliliği olarak bu kavramlardan yoksun olacaktır. O halde bir veri yığını olan posthuman için anlam mümkün olmayacaktır.

Bu doğrultuda varoluşçu felsefenin ortak özelliklerine kısaca değinelim. Varoluşçu felsefe geleneğinde varoluş her zaman özü öncelemiş sınırlarını kendi lehine ihlal etmiştir. Özün insan varoluşu üzerindeki baskılayıcı tutumu reddedilmiştir. Varoluşçu felsefe, insanı spekülatif, idealist ya da epistemolojik olarak indirgemeci bir tavırla değil de, somut ve bireysel insanı varoluşunun bütünlüğü açısından inceler. Varoluşçuluk, insan doğasını anlamada bireyin somut tecrübesini ve biricikliğini merkeze alan felsefi bir yaklaşımdır. Varoluşçu felsefenin temel amacı, insan varlığının varoluşunu, anlamını açığa çıkartmaktır. Varoluşçu felsefede insanın temel ilgi konusu olması, insanın somut bir birey olarak görülmesi ve varoluşun öze öncelenmesi, hakikatin öznellik ile betimlemesi ortak noktalardır.

Transhümanizmin ve posthümanizmin varoluşçu felsefenin özne anlayışını ortadan kaldırdığını ifade edebiliriz. Bireysel özgürlük, sorumluluk, öznellik, etik, ölüm ve anlam gibi temel kavramlar varoluş felsefesinin temelini oluştururken, bu temel kavramların içeriği insan sonrası düşünceler ile değişmiştir. Örneğin ölüm kavramını incelediğimizde; varoluşçu felsefe açısından ölüm kavramı insanın zamansallığının, sonluluğunun bilincine varması ve bu dünyadaki yaşama ilişkin varoluşsal anlamın ortaya çıkmasını sağlayan en temel duygulardan biridir. Bu bağlamda da ortadan kaldırılması ya da yok sayılması yerine yüzleşilmesi gereken bir olgu olarak karımıza çıkar. Fakat insan sonrası düşünce akımlarında ölüm sadece biyolojik bir

kazadır. Bu durumda ölümü ortadan kaldırmakta mümkün bir amaç olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla da ölüm olgusu varoluşsal anlamı ortaya çıkarma imkanı olan bir duygu olmaktan uzaklaşmakta ve sadece biyolojik bir durum olarak düşünülmektedir. Ayrıca insanın teknolojik gelişmeler ile kendini tekrar oluşturması, varoluşçu felsefenin getirdiği kendi anlamını oluşturma sürecindeki özgürlük anlayışı ile örtüşüp, örtüşmemesi de tartışması konusu olarak karşımıza çıkmaktadır.

M. More, trans-hümanist fikirlerin doğrudan varoluşçu felsefenin en önemli filozoflarından olan Nietzsche'den etkilendiğini ortaya atarak, trans-hümanizmin ilham kaynağını Nietzsche'den aldığını söylemektedir. Ona göre, Nietzsche'nin oluşturduğu, üstinsan ve ebedi döngü kavramları trans-hümanizm için en belirgin örnektir (More, 2010, s. 4). Trans-hümanizmi üstün insan ile ilişkilendirirken, var olan insandan başka bir insana olan geçiş dayanak noktası olarak alınır. Nietzsche, *Böyle Buyurdu Zerdüşt* adlı eserini yazarken üstün insanı kendisinden öteye bir çeşit geçen insan olarak görür. Nietzsche bu eserinde insanın ortadan kaldırılması gerektiğini değil de özellikle sürü insanını kastederek aşılması gereken bir şey olduğu düşüncesini savunur (Nietzsche, 2018, s. 10). Nietzsche söz konusu eserinde ruhun dönüşümüne ilişkin deve, aslan ve çocuk üçlemesi benzetmesini örnek verir. Ruhun deve sonra aslan sonrada çocuk olma evresini ve üstinsana ulaşma sürecini anlatır. İlk aşamada özgür olmayan ruh, devenin çöküşü gibi diz çöker ve ağırlıkları üzerine yüklenir. Ruhun, özgür olması ancak aslana dönüşmesi ile mümkün olmaktadır. Sonraki süreçte ruh, aslan evresinden çocuk aşamasına ulaşır. Bu noktada çocuk aşamasında kastedilen anlam; bir yeniden başlama, bir oyun, kendiliğinden yuvarlanan bir tekerlek, bir ilk hareket ve kutsal bir evettir (Nietzsche, 2018, s. 21-22). Şu halde çocuk ile temsil edilen üstinsan; bedeni, yaşamı evetlemiş, olumlamış ve aynı zamanda da kendisini özgür kılabilmiştir (Nietzsche, 2014, s. 89). Dolayısıyla sürü insanı, kendisini aşarak üstinsan olur ve bedenini de olumlayarak özgür eylemleriyle kendi değerlerinin yaratıcısı olur.

Nietzsche'nin özet olarak ortaya koyduğumuz düşüncesiyle transhümanizm ve posthümanizm arasındaki ilişkiyi değerlendirecek olursak; tam

bir özdeşlikten ya da benzerlikten söz edilemese de, Nietzsche'nin "*üst insan*" düşüncesi ve *sürü insanın* aşılması gereken bir şey olarak görmesi bakımından ve insanın dönüşümüne yönelik yapılan vurguda bir benzerlikten söz edilebileceğini belirtmemiz gerekir. Diğer taraftan posthuman insan, sınırlandırılmışlığını ve beşeri özelliklerini aşmasıyla artık varoluşsal insandan farklıdır ve insan oluşunu bir anlamda geride bırakmış gibidir.

Transhümanizm hareketinin idealize ettiği posthuman varlık söz konusu olduğunda, varoluşsal anlamdan yoksun bir varlıktan söz ediyor olabiliriz ve dolayısıyla da gezegende bizim anladığımız anlamda "yaşam" ortadan kalkabilir. Varoluşçu felsefede özellikle insanın bilimler ve teknoloji ile tüketilemez bir varlık olarak mümkün bir varoluşa sahip olduğu düşüncesi öne çıkarılmıştır. Bu noktada, transhümanizm ve posthümanizmin insan anlayışının varoluşçu felsefenin kendi özünü kendi seçimleriyle kendisi kuran özgür insan anlayışı ile uyuşması söz konusu değildir. Örneğin varoluşçu felsefenin ateist kanadının temsilcilerinden olan Sartre insanı; eyleyen, yapıp eden, davranışta bulunan, kararlar veren, seçimlerde bulunan bir varlık olarak tanımlar (Sartre, 2021, s. 23). Sartre'a göre insan, bilincinin boşluğunun zaten farkındadır ve onu doldurmak, benliğini inşa etmek için eylemde bulunmaktadır (Sartre, 2021, s. 24). Sartre'a göre özgürlük, insanın bir kere kendisini seçmesi değil de her gün kararları ile yeniden seçimde bulunmasıdır. Sartre'a göre, insanın özü, "özgürlük içinde askıdadır" (Faulque, 2002, s. 60). Dolayısıyla özgürlüğe mahkum olan insan, olanaklar içerisinde kendi özünü süreçte oluşturmaktadır. Burada Sartre'ın asıl vurgulamak istediği biyolojik anlamda bir varoluştan ziyade insanın seçimleri sonucunda kendisini sürekli yaratma zorunluluğunun söz konusu olmasıdır.

Sartre açısından özne bilinci sayesinde kendiliğini inşa edebilmektedir (Aslan, 2016, s. 81). Çünkü bilinci ve irade sahibi bir varlık olması bakımından özne bu inşa sürecinde bulunabilmektedir. Aksi taktirde özne "eyleyen özne" olarak karşımıza çıkmazdı. Onun eyleyen yapısı bilinci sayesinde oluşmaktadır. Bilinç başlangıçta boş ya da hiçlik de olsa özne eyleyerek bu boşluğu şekillendirmektedir. Bu

bağlamda insana varoluşsal anlamını veren, onu önemli kılan şey bilinci olmaktadır. Oysaki transhümanizmin felsefi dayanakları, insana dair hedefleri ve teknolojiye atfettiği işlevler göz önüne alındığında; insan bilinci ve varoluşsal anlamın ortaya çıkması hatta ortadan kalkması tehdidiyle karşı karşıya kalacağımızı söyleyebiliriz. Transhümanizm ve posthümanizm de ortadan kaldırılmak istenen ve olumsuzluk olarak görülen fiziksel ya da psikolojik bazı durumlar (ölüm, yaşlılık, kaygı, bulantı, umutsuzluk vb.) varoluşçu felsefede yaşamın anlamını ortaya çıkarma noktasında fark edilmesi ve yüzleşilmesi gereken varoluşsal durumlar olarak karşımıza çıkar.

Bu bağlamda bilim ve teknoloji sayesinde belli ilerlemeler sağlansa bile post-human ya da transhumanların aktif olacağı bir geleceğin insanlık için büyük problemler barındıracağı konusunda güçlü bir kanı bulunmaktadır. Transhümanistlerin bu konudaki izah ve açıklamaları, yaşanması muhtemel problemlerle ilgili endişeleri gidermediği gibi daha da güçlendirmektedir (Aytepe, 2025, s. 403). Bu noktada Nick Bostrom, posthümanist ve transhümanist düşünceye yönelik iki temel eleştiride bulunmaktadır. Bu eleştirilerin ilki "post-human" insanın varoluşunun, çeşitli bedensel ve zihinsel eklenti ve geliştirmeler ile yerince duygu durumlarına ulaşamamasıdır. Diğer bir eleştiri ise geliştirmeler ile bir sonraki aşamaya geçen posthümanın normal insanlarla arasında oluşabilecek çatışma ve savaşlardır. Çünkü gelişmiş posthümanlar, gelişmemiş insanları yıpratabilir hatta köleleştirmesine sebep olabilir (Gacar, 2024, s. 85).

Ayrıca belirtmek gerekir ki duygu durumlarından yoksun insan, vicdan ve sevgi gibi kavramlardan muaf olduğu için daha acımasızca savaşların oluşmasına sebep olabilir. Transhümanizm görüşünün içerdiği etik problemler Fukuyama tarafından da dillendirilmektedir. Fukuyama, "Eğer kendimizi daha üstün bir varlığa dönüştürsek, bu gelişmiş yaratıklar hangi hakları isteyecekler ve geride kalanlara kıyasla hangi haklara sahip olacaklar?" (Gacar, 2024, s. 85) sorusunu sormuştur. Her zaman daha fazlasını isteyen insan topluluğu, eline makine gücü geçtiğinde bu gücü sınırsızca kullanıp, evrene sahip olmak isteyebilir. Nitekim bizler tamamen kendi yaşamımız üzerindeki erki

kazanma uğraşında, doğa ile bu erkin edimi üzerine bir karşıtlık ilişkisinde olduğumuzdan beri onu dönüştürüp, kendi yaşamımızdaki ipleri elimize alıp o yaşama dair teknolojik bir konfor alanı yaratırken karşımıza çıkan problemleri yine teknoloji ile çözme yoluna gidiyoruz. Dolayısıyla içinde bulunduğumuz teknoloji çağında insan, anlam ve değer inşa edebilen bir varlık olduğunu unutulabilir ve kendisini giderek makineleşeceği bir sürecin içine sokarak, kendisinin varoluşsal anlamda yok oluşuna sebep olabilir.

Varoluşçu felsefe de, insana varoluşsal anlamını veren, onu önemli kılan şey bilinci ve özgürlüğü olmaktadır. Oysaki transhümanizmin felsefi dayanakları, insana dair hedefleri ve teknolojiye atfettiği işlevler göz önüne alındığında; insan bilinci, özgürlüğü ve varoluşsal anlamın ortaya çıkması mümkün olmamakta aksine ortadan kalkması tehdidiyle karşı karşıya kalınmaktadır.

SONUÇ

İçinde bulunduğumuz teknoloji ve yapay zeka çağında mevcut bütün problemleri teknoloji ile çözmeye çalışan insan, teknolojinin oluşturduğu problemleri dahi teknoloji ile giderme yoluna gitmiştir. İnsanın kendi bedensel varoluşu bağlamında düşünüldüğünde, transhümanizm sürecinin beden üzerindeki kısa, orta ve uzun vadede olan etkilerini özellikle bilimin ve felsefenin ele alması gerekmektedir. Birbirini besleyen bilim ve teknolojinin özellikle 20. yüzyılın başlarından itibaren hayatımızda bütünüyle merkezîyetçi bir unsur olduğu gerçeği bir kenara, bu gelişim sürecinde, özellikle de bedene doğrudan müdahale söz konusu olması nedeniyle transhümanizm bağlamında, kendi varoluşumuza ilişkin onarılmaz yaralar açma olasılığımız önemsiz görülmemelidir. Bu doğrultuda, köklü değişimlerin temelinde olan insanın biyoteknolojik dönüşümlerinin varoluşsal mahiyetteki olası sonuçları, bu çalışmada problemi gösterme bağlamında ele alınmaya çalışılmıştır.

Doğal insan, biyoteknolojik özelliğe sahip post-human karşısında bedensel olarak oldukça zayıf ve basit bir konumda kalmaktadır. İnsan, doğa ile ilişkisinde edilginlik rolünü doğaya bahsettikten sonra ona karşı olan bütün bağımlılıklarını giderme arzusu ve dolayısıyla doğa-üstü gördüğü Tanrı idealine yönelme amacıyla kendisini

çoktan transhümanist sürecin içinde bulmuştur. Transhümanizmin bir potansiyel olarak mümkün hale getirebileceği insanın ya da insan bilincinin ölümsüzlüğü ile kendisini bir nevi Tanrı'nın yerine koyma iddiası olarak karşımıza çıkmaktadır. Dönüşüm halindeki insan, doğaya olan tüm bağımlılıklarını geride bırakıp sıradan insanı aştığında posthuman evreye ulaşmış olacaktır. Bu süreç, insanın şu ana kadar yaptığı teknolojik atılımlardaki devrimsel bir noktayı, köklü değişimleri, bir mihenk taşını bize işaret eder. Günümüz teknolojik dünyasında değişim hızı öyle boyutlardadır ki anlam kendisini yakalayamamaktadır. Anlamdan yoksun, mevcut gelinen hâlin içselleştirilmemesi ise insanın yaşama bakışındaki dönüşümü eksik bırakmaktadır. Transhümanizm hareketinin idealize ettiği posthuman varlık, bu anlamdan yoksun bir varlık olursa, gezegende bizim anladığımız anlamda “yaşam” ortadan kalkabilir.

Bu doğrultuda, transhümanizmin insanın beşeri yönlerindeki eksik bıraktığı noktalar bağlamında bir potansiyel olarak dünya yaşamına getireceği değişimler düşünüldüğünde, bu hareketin yaşamdaki varoluşsal anlam problemini yadsımaması gerektiğini ifade etmemiz gerekir. Dünyanın aşırı nüfusu düşünüldüğünde, üstün yeteneklere sahip bir üstinsan olarak görülebilecek posthuman karşısında bu ontolojik sıçramayı sağlayamamış doğal varlığın (insan) konumu ve bunun sonucu olarak oluşacak yaşamda bakıştaki kırılmalar, posthuman'ın doğa ve onun içeriklerine karşı olan tanrısal konumu, bunlarla birlikte oluşan varoluşsal riskler transhümanist düşüncenin gidermesi gereken önemli problemlerdir. Transhümanizm ve posthümanizmin potansiyel olarak getirebileceği ölümsüzlük olgusu, insanın şu ana kadar yaşamla kurduğu anlamdaki yegâne bağlantının ortadan kalkması anlamına gelebilir. Hem insanın ölümü ertelemesi ya da “ölümü öldürmesi” hem de üstün fiziksel, zihinsel yeteneklere sahip olması, doğa karşısında kendi varoluşunu konumlandırma biçimini de oldukça problemlî hâle getirebilir.

Sonuç olarak, farklılıkları olmakla birlikte bilim ve teknolojiyi merkeze alan transhümanizm ve posthümanizmin inşa etmeyi amaçladıkları insanın; özgür eylemleriyle kendini inşa etmeyi amaçlayan ve dolayısıyla da bireyi, özgürlüğü, sorumluluğu ve bilinci merkeze alan ve kendisi ile birlikte diğer bütün var olanların var

olmasının anlamını sorgulayan *varoluşçu felsefenin* insanının aynı insan olmadıklarını ifade etmemiz gerekir. Bu bağlamda da, varoluşçu felsefe açısından transhümanizmin, makine medeniyetine ve yapay zeka çağına ait insanımı, varoluşsal sorgulaması olmayan bilinçsiz *zombi varlıklar* olarak nitelemek de mümkün görünmektedir.

KAYNAKÇA

[1] Aslan Y. H., (2016). “Bir Derleme: Benlik Kavramına İlişkin Bazı Yaklaşımlar ve Tanımlamalar”, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, sayı: 48:79-89.

[2] Aytepe, M. (2025). “Transhümanizmde İnsanın Bütünlüğü Sorunu”, İslami İlimler Dergisi, 40: 389-407.

[3] Başak, A., Posthümanizm - Kavram Kuram Bilim-Kurgu. Siyasal Kitabevi, Ankara, 2020.

[4] Braidotti, R., İnsan Sonrası Bilgi, Çev. Seyram Sam-Eda Çaça, Kolektif Kitap, İstanbul, 2019.

[5] Dağ, A., “Önsöz”, Din ve Transhümanizm, (ed. Talip Demir), Eski Yeni Yayınları, Ankara, 2021.

[6] Dağ, A., Transhümanizm: İnsanın ve Doğanın Dönüşümü, Elis Yayınları/Ankara, 2018.

[7] Dağ, A., İnsansız Dünya: Transhümanizm, Ketebe Yayınları, İstanbul, 2020.

[8] Demir, A. (2018). “Ölümsüzlük ve Yapay Zekâ Bağlamında Trans-Hümanizm”, AJIT-e: Bilişim Teknolojileri Online Dergisi, 9(31), 95-104.

[9] Doğan, H., (2024). “İnsan Olmanın Anlamı ve Anlamsızlığı: Posthümanist Sanatın Romantik Estetiği”, Art Vision, 30(53): 187-196.

[10] Dvorsky, G. and Hughes, J. (2008). Postgenderism: Beyond the Gender Binary. Institute for Ethics and Emerging Technologies.

[11] Francesca. F., (2013). “Posthumanism, Transhumanism, Antihumanism, Metahumanism, and New Materialisms

Differences and Relations”. An International Journal in Philosophy, Religion, Politics, and Arts. Sayı 8, 26-32.

[12] Foulquie, P., Varoluşçunun Varoluşu, Çev. Yakup Şahan, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 2002.

[13] Gacar, H. A., (2024). “Hümanizm, Post-hümanizm ve Trans-hümanizm’in Sinemada Temsili: I, Robot Filmi Örneği”, Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi, 24: 81-104.

[14] More, Max (2010). “The Overhuman in the Transhuman”, Journal of Evolution and Technology, 21:1-4.

[15] Köktürk, M., Dijital Çağ Üzerine Düşünceler, Net Kitaplık Yayıncılık/ Ankara, 2021.

[16] Nick Bostrom, N., “The Transhumanist Faq” Published by the World Transhumanist Association, 2003.

[17] Nietzsche, F., Böyle Buyurdu Zerdüş, Çev. Mert Hüseyin Ergül, Erasmus Yayınları, İstanbul, 2018.

[18] Nietzsche, F., Ecco Homo, Çev. Tolga Eraslan, Sis Yayıncılık, İstanbul, 2014.

[19] Robert Ranisch ve Stefan L. Sorgner, ed., Post- and Transhumanism: An Introduction, Peter Lang Edition, Frankfurt, 2014.

[20] Sartre, J. P., Varlık ve Hiçlik: Fenomenolojik Ontoloji Denemesi (1.baskı). Çev. T. Ilgaz. İthaki Yayınları, İstanbul, 2021.

[21] Schneider, S., Yapay Sen (Yapay Zeka ve Zihninin Geleceği), Çev. Tülay Tosun, Tellekt, İstanbul, 2022.

[22] Şengel, B., Edebiyatta Transhümanizm ve Posthümanizm, Gece Kitaplığı, Ankara, 2024.

